

Sygn. akt I ACa 475/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lutego 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Jerzy Nawrocki (spr.)
Sędzia:	SA Danuta Mietlicka
Sędzia:	SA Jolanta Terlecka
Protokolant	sekr. sądowy Maciej Mazuryk

po rozpoznaniu w dniu 7 lutego 2017 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa A. S.

przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Okręgowemu w Radomiu zastępowanemu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 18 marca 2016 r. sygn. akt I C 1092/10

1. zmienia częściowo zaskarżony wyrok w pkt I przez obniżenie zasądzonej kwoty odszkodowania z 397.923,60 złotych do kwoty 394.840,60 (trzysta dziewięćdziesiąt cztery tysiące osiemset czterdzieści i 60/100) złotych i obniża kwotę 366.536,05 złotych, od której Sąd pierwszej instancji zasądził odsetki od dnia 4 stycznia 2011 r. do kwoty 363.453,05 (trzysta sześćdziesiąt trzy tysiące czterysta pięćdziesiąt trzy, 5/100) złotych, a w pozostałej części powództwo oddala;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. zasądza od Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Radomiu na rzecz A. S. 10.800 (dziesięć tysięcy osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

I A Ca 475/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach po rozpoznaniu w dniu 18 marca 2016 r. w Siedlcach sprawy z powództwa A. S. przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Okręgowemu w Radomiu o zapłatę zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Radomiu na rzecz A. S. 397.923,60 zł z ustawowymi odsetkami:

- od kwoty 366.536,05zł od dnia 4 stycznia 2011 r.;
- od kwoty 9.078,30zł od dnia 1 stycznia 2012 r.;
- od kwoty 11.323,03zł od dnia 1 stycznia 2013 r.;
- od kwoty 10.986,22zł od dnia 1 stycznia 2014 r.;

W pozostałej części postępowanie w sprawie umorzył wobec cofnięcia powództwa przez powódkę.

Zasądził od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Sąd Okręgowy w Radomiu na rzecz A. S. kwotę 8.856zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego z urzędu wykonywanego przez adwokata M. C. i odstąpił od obciążania A. S. kosztami zastępstwa procesowego sprawowanego przez Prokuratorię Generalną na rzecz Skarbu Państwa reprezentowanego przez Sąd Okręgowy w Radomiu. I C 1092/10

A. S. ostatecznie wносиła o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz 397.923,60 zł tytułem częściowego (dotyczącego okresu od 2006 r do końca 2013 r) odszkodowania w związku ze szkodą jaką poniosła wskutek wydania prawomocnego orzeczenia, którego niezgodność z prawem stwierdził Sąd Najwyższy, z odsetkami:

- od kwoty 366.536,05 zł od dnia doręczenia pozwu do dnia zapłaty,
- od kwoty 9.078,30 zł od dnia 1 stycznia 2012 r do dnia zapłaty,
- od kwoty 11.323,03 zł od dnia 1 stycznia 2013 r do dnia zapłaty,
- od kwoty 10.986,22 zł od dnia 1 stycznia 2014 r do dnia zapłaty.

Na sumę odszkodowania składały się kwoty:

- 310.000 zł stanowiąca wartość utraconej przez powódkę nieruchomości,
- 8.061,54 zł stanowiąca wartość rosnących na tej nieruchomości olszyn,
- 3.083 zł stanowiąca wartość znajdujących się w utraconym gospodarstwie rolnym maszyn rolniczych,
- 76.779,06 zł jako wartość dochodów możliwych do uzyskania z utraconego gospodarstwa rolnego za okres od 2006 r do końca 2013 r.

Pozwany wносиł o oddalenie powództwa zarzucając brak związku przyczynowego pomiędzy wydaniem wyroku przez Sąd Okręgowy w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006r. a szkodą poniesioną przez powódkę. Zdaniem pozwanego szkoda powódki wynikała z zaniechania wniesienia przez powódkę, po wydaniu wyroku przez Sąd Najwyższy powództwa w trybie art. 189 k.p.c. lub art. 10 u.k.w.h. przeciwko aktualnym właścicielom nieruchomości.

Ponadto pozwany podniósł zarzut przyczynienia się powódki do szkody gdyż powódka w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w P.nie zgłosiła zarzutu co do wartości przedmiotu sprawy pozbawiając się przez to możliwości zaskarżenia wyroku Sądu II instancji skargą kasacyjną.

Sąd Okręgowy ustalił, że A. S. była właścicielką gospodarstwa rolnego, w skład którego wchodziły nieruchomości, dla których urządzone były księgi wieczyste KW nr (...) i KW nr (...) i KW nr (...), w których była ujawniona jako właścicielka. Użytkowała przedmiotowe gospodarstwo do kwietnia 2006 r.

Na nieruchomości siedliskowej położony był budynek mieszkalny składający się z czterech izb, łazienka, dodatkowe pomieszczenie na pralkę i piec c.o., użytkowe poddasze, gdzie znajdowały się dwa pokoje bez ogrzewania. W łazience był bojler elektryczny, wanna i toaleta. W domu był hydrofor do pompowania wody ze studni. Na działce było szambo.

W skład gospodarstwa wchodził sad, w którym rosły jabłonie, o powierzchni około 1 ha, składający się z ok. 150 - 200 drzew różnych gatunków, sadzonych w latach 1960 – 1975, plantacja czarnej porzeczki o powierzchni około 1 ha, zasadzona przed 1980 r., łąki o powierzchni 4,5 ha.

Na obrzeżach sadu i łąk rosły olchy, które były sukcesywnie wycinane przez powódkę i sprzedawane. Powódka sprzedawała jabłka, porzeczki, siano z łąk.

W gospodarstwie rolnym były maszyny rolnicze takie jak pług ciągnikowy, kultywator, brona zębata, brona talerzowa – wszystkie maszyny przeznaczone do ciągnika, duży żeliwny kocół do pojenia bydła.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006r. uzgodniono treść ksiąg wieczystych KW nr (...), KW nr (...), KW nr (...) z rzeczywistym stanem prawnym wykreślono A. S. jako właścicielkę nieruchomości i wpisano w dziale II jako właściciela - I. W. i Z. W. na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej

A. S. wniosła skargę kasacyjną od tego wyroku, która postanowieniem Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 12 września 2006r. została odrzucona, z uwagi na to, iż wartość przedmiotu zaskarżenia została określona na kwotę 35.000 zł (postanowienie k. 206 akt sprawy IC 21/05 Sądu Rejonowego w P., postanowienie SN, k. 232 akt sprawy IC 21/05 Sądu Rejonowego w P.).

Wyrokiem z dnia 11 grudnia 2008 r. wydanym w sprawie (...) Sąd Najwyższy stwierdził, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006 r. w części dotyczącej A. S. jest niezgodny z prawem (wyrok k. 65 akt (...)) Sądu Najwyższego).

A. S. wniosła o wpisanie jej w dziale drugim ksiąg wieczystych KW nr (...), KW nr (...), KW nr (...) jako właściciela w miejsce wpisanych na podstawie wyroku sądowego niezgodnego z prawem I. W. oraz Z. W.. Postanowieniem z dnia 14 maja 2009 r. Sąd Rejonowy w P. oddalił wnioski powódki jako nieuzasadnione (postanowienie k. 150 – 151).

Wartość nieruchomości rolnych przekazanych powódce, a utraconych przez nią na skutek wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu (bez nieruchomości oznaczonej nr 933) została określona na kwotę 310.000 zł. (opinia biegłej K. B. k. 202 – 226, ustna opinia złożona na rozprawie w dniu 11 czerwca 2013 r.)

Wartość otrzymanych w wyniku umowy z dnia 26 września 1989 r. przez A. S. maszyn rolniczych wyniosła 3.083 zł. (opinia biegłego S. S. k. 347 - 351).

W okresie od 2006r. do 2011r. powódka A. S. uzyskiwała z utraconego gospodarstwa rolnego dochody netto w wysokości 54.469,81zł. (opinia biegłego S. S. k. 347 - 351, k. 405 – 407, ustna opinia złożona podczas rozprawy w dniu 16 kwietnia 2013 r.)

W okresie od 2012r. do 2013r. powódka A. S. uzyskiwała z utraconego gospodarstwa rolnego dochody netto w wysokości 22.309,25 zł. (opinia biegłego S. S. k. 510).

Ze sprzedaży drewna olchowego znajdującego się na terenie gospodarstwa rolnego utraconego przez powódkę mogła ona uzyskać dochód netto w wysokości 8.061,53 zł. (opinia biegłego T. Ł. k. 541 -545, k. 567).

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c. jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia, naprawienia szkody można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem tego orzeczenia.

Uwzględnienie przez Sąd Najwyższy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – wyroku Sądu Okręgowego z dnia 12 września 2006r. w ocenie Sądu pierwszej instancji przesądza o istnieniu związku przyczynowego pomiędzy wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem a szkodą.

Sąd Najwyższy wydając wyrok z dnia 11 grudnia 2008r stwierdził, że wystąpiły przesłanki określone w treści art. 424¹ § 1 k.p.c. , a tym samym prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006 r w części dotyczącej A. S. jest niezgodny z prawem. Uwzględniając skargę Sąd Najwyższy przesądził bowiem, że na skutek wydania prawomocnego wyroku z dnia 20 kwietnia 2006r. w majątku powódki powstała szkoda. W ocenie Sądu Okręgowego wszystkie przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa , a więc bezprawność działania, szkoda oraz normalny związek przyczynowy między bezprawnym zachowaniem a szkodą został zatem przesądzony już na etapie postępowania przed Sądem Najwyższym.

Z tych względów Sąd Okręgowy uznał zarzuty pozwanego dotyczące braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy szkodą a wydaniem prawomocnego orzeczenia za nieuzasadnione.

W związku z powyższym za bezpodstawny uznał zarzut przyczynienia się powódki do powstania szkody na tej podstawie, że powódka w sprawie(...) nie wniosła zastrzeżenia dotyczącego wskazywanej wartości przedmiotu sporu, czym zamknęła sobie możliwość wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie. Skoro bowiem Sąd Najwyższy uwzględnił skargę powódki dotyczącą niezgodności z prawem tego orzeczenia, to przesądził również o braku przyczynienia się przez powódkę do powstania szkody w sposób zarzucany.

Sąd Okręgowy wskazał ponadto, że gdyby Sąd Najwyższy, uznał że szkoda doznana przez powódkę jest szkodą w znikomym lub symbolicznym rozmiarze, nie doszło by do uwzględnienia skargi A. S.. Gdyby przyjął współodpowiedzialność powódki za powstanie szkody w jej majątku poprzez nieskuteczne wniesienie skargi kasacyjnej, również nie uwzględniłby skargi powódki o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia Sądu.

Odnosnie zarzutu pozwanego dotyczącego niekwestionowania przez powódkę w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym wartości przedmiotu sporu, Sąd wskazał, że zgodnie z art. 25 § 1 k.p.c. wartość przedmiotu sporu oznaczona przez powoda podlega sprawdzeniu przez Sąd zarówno co do zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy, jak i co do zgodności z przepisami art. 20-24 k.p.c. Jest to zatem obowiązek Sądu w razie powzięcia wątpliwości co do prawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu sporu. Sąd Rejonowy w P.nie miał wątpliwości, co do prawidłowego oznaczenia wartości przedmiotu sporu przez powodów.

Ponadto strona występując do Sądu o ochronę swoich praw i roszczeń ma prawo być przekonana, że wydane przez Sąd orzeczenie, nawet gdy jest dla niej niekorzystne będzie zgodne z obowiązującymi przepisami prawem. Powódka wyczerpała wszystkie dostępne jej środki prawne zmierzające do zmiany wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w Radomiu. Zatem dochowała należytej staranności w tym zakresie.

Sąd stwierdził ponadto, że gdyby przyjąć w tej kwestii zarzut pozwanego za uzasadniony, to i tak nie skutkowałoby to automatycznego obniżenia odszkodowania, gdyż o ewentualnym obniżeniu szkody decydują okoliczności sprawy. Z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r, Sąd Okręgowy w Radomiu przy wydaniu wyroku z dnia 20 kwietnia 2006 r w sposób rażąco naruszył przepisy prawa, które podlegały jednolitej wykładni zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie. Powódka na skutek tego wyroku utraciła prawo własności nieruchomości rolnych. Zatem konsekwencje tego wyroku były bardzo daleko idące w prawa przynależne powódce i skutkujące wymiernym, znacznym uszczerbkiem majątkowym. Zatem brak jest podstaw do obniżenia należnego powódce odszkodowania o ewentualny stopień przyczynienia się jej do powstania szkody. Jednocześnie Sąd wskazał, że nie znalazł także podstaw do nieuwzględnienia powództwa lub obniżenia wartości odszkodowania w oparciu o treść art. 5 k.c.

Sąd Okręgowy przywołał uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2005 r., III BZP 1/05, w której wskazano, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia służy wyłącznie przesądzeniu jednej z przesłanek deliktowej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, a jej wniesienie nie może spowodować żadnych zmian w zaskarżonym orzeczeniu, ani jego uchylenia, poza wyjątkiem przewidzianym w art. 424¹¹ § 3 k.p.c. Wskazał także, że zgodnie ze stanowiskiem doktryny stwierdzenie niezgodności z prawem określonego prawomocnego orzeczenia nie eliminuje go z obrotu prawnego, lecz jedynie otwiera - w sensie

materialnoprawnym - drogę do procesu w celu dochodzenia roszczenia odszkodowawczego (T. Ereciński, Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (w:) Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu, Warszawa 2005, s. 1002).

W oparciu o to stanowisko Sąd Okręgowy stwierdził, że całkowicie nieuzasadniony jest zarzut strony pozwanej o braku związku przyczynowego pomiędzy wydaniem wyroku przez Sąd Okręgowy w Radomiu a szkodą powódki. Sąd Okręgowy uznał - jak się wydaje, bo nie jest to precyzyjnie określone w uzasadnieniu, że istnienie związku przyczynowego pomiędzy deliktem, którego dopuścił się Skarb Państwa a szkodą powódki, zostało przesądzone uwzględnieniem przez Sąd Najwyższy skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Dlatego twierdzenia pozwanego, że szkoda powódki jest następstwem niewniesienia przez nią powództwa przeciwko aktualnym właścicielom nieruchomości w trybie art. 189 k.p.c. lub art. 10 u.k.w.h., Sąd Okręgowy uznał za całkowicie nieuzasadnione.

Powódka na skutek wydania orzeczenia przez Sąd Okręgowy w Radomiu utraciła własność gospodarstwa rolnego, które miało określoną wartość majątkową, a przy tym przynosiło stałe dochody. Powódka poniosła zatem określona szkodę. Potwierdza to treść utrwalonego orzecznictwa, w którym wskazano, iż osoba, która wskutek niezgodnego z prawem orzeczenia Sądu poniosła szkodę, może dochodzić rekompensaty od Skarbu Państwa. Warunkiem koniecznym do występowania z takim żądaniem jest istnienie rzeczywistego i adekwatnego związku przyczynowo-skutkowego między błędnym orzeczeniem Sądu a szkodą poniesioną przez skarżącego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2004 r. III CK 485/03, LEX nr 132217, M. Prawn. 2004/23/1063).

Zgodnie z art. 361 § 2 k.c. naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Strata obejmuje zmniejszenie aktywów lub zwiększenie pasywów powoda, a więc rzeczywisty uszczerbek w majątku należącym do niego w chwili zdarzenia, za które odpowiedzialność została przypisana pozwanemu. Natomiast utracone korzyści obejmują tę część majątku poszkodowanego, o którą się jego aktywa nie powiększyły lub pasywa nie zmniejszyły, a skutek ten nastąpiłby, gdyby nie owe zdarzenie sprawcze, za które odpowiedzialność została przypisana pozwanemu (np. utrata korzyści z władania rzeczą).

Wartość nieruchomości utraconych przez powódkę została ustalona przez biegłego sądowego na kwotę 310.000 zł.

Przedmiotem wyceny nie była działka oznaczona nr(...), którą powódka darowała na rzecz swojego krewnego w czasie, gdy władała gospodarstwem rolnym.

Biegła K. B. jednoznacznie stwierdziła, iż opinię sporządziła według stanu nieruchomości na dzień 20 kwietnia 2006 r, ale według cen z daty sporządzania opinii. Wątpliwe sformułowania w tym zakresie w treści opinii głównej zostały przez biegłą tym samym sprostowane.

Sąd w toku niniejszej sprawy dopuścił dowód z opinii biegłego S. S. (2) z zakresu rolnictwa, który oszacował wartość dochodu z utraconego przez powódkę gospodarstwa rolnego. Jak wynika z wyliczeń przedstawionych przez biegłego za lata 2006 – 2011 wartość tego dochodu wyniosłaby netto 54.469,81 zł. Sąd opinię uznał za w pełni wiarygodną.

Wartość dochodów z tego gospodarstwa rolnego w okresie od 2012 r do 2013r. została określona przez biegłego S. S. (2) na kwotę netto w wysokości 21.431,70 zł.

W dokonany zsumowaniu poszczególnych upraw i uzyskiwanych z nich dochodów w poszczególnych latach w opinii wkradł się błąd rachunkowy. Dochody uzyskiwane z uprawy czarnej porzeczki w latach 2012 i 2013 r zostały przez biegłego błędnie zsumowane. Podany przez biegłego dochód w kwotach 4.165,55 i 3.781,01 zł po zsumowaniu daje kwotę 7.946,56 zł , a nie wskazaną w wyliczeniu kwotę 7.061,09 zł. Mając na uwadze ten błąd rachunkowy Sąd dokonał ponownego zsumowania podanych w opinii kwot dochodu uzyskiwanego z uprawy porzeczki czarnej, jabłek i sprzedaży siana. Po dokonaniu tych obliczeń rachunkowych ustalił wartość utraconego dochodu w wysokości 22.309,25 zł. Taką też kwotę Sąd przyjął jako wartość utraconego dochodu za lata 2012 – 2013.

Jak wynika z treści opinii biegłego z zakresu leśnictwa powódka z tytułu sprzedaży drewna olchowego mogła uzyskać dochód netto w wysokości 8.061,54 zł.

Jak wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego powódka własność przedmiotowego gospodarstwa rolnego nabyła na podstawie umowy nieodpłatnego przekazania gospodarstwa rolnego. Tym samym wraz z gospodarstwem rolnym powódka nabyła własność znajdujących się w tym gospodarstwie maszyn rolniczych.

Wydając orzeczenie z dnia 20 kwietnia 2006 r Sąd Okręgowy w Radoniu uznał, że umowa o przekazaniu gospodarstwa rolnego zawarta pomiędzy małżonkami T. i O. M. a małżonkami I. i Z. W. w dniu 3 stycznia 1979 r została konwalidowana, sporządzona z zachowaniem formy przewidzianej w ustawie, a zatem efektem tego stanu jest nieskuteczność późniejszych umów, mocą których A. S. i Z. R. zostały wpisane jako właścicielki w księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomości. Tym samym powódka A. S. zobowiązana została do wydania małżonkom Z. i I. W. całego gospodarstwa rolnego w takim stanie jak zostało jej przekazane, łącznie ze znajdującymi się w tym gospodarstwie maszynami rolniczymi pierwotnie stanowiącymi własność małżonków T. i O. M..

Jak wynika z opinii biegłego z zakresu rolnictwa wartość otrzymanych w wyniku umowy z dnia 26 września 1989 r przez A. S. maszyn rolniczych wyniosła kwotę 3.083 zł.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd uznał, iż całkowita wartość szkody poniesionej przez powódkę na skutek wydania przez Sąd Okręgowy orzeczenia z dnia 20 kwietnia 2006 r wyniosła 397.923,60 zł.

Odsetki od tak wyliczonej kwoty odszkodowania Sąd uwzględnił zgodnie z żądaniem powódki. Powódka wносиła o zasądzenie odsetek od dnia doręczenia pozwu pozwanemu. Pozew został doręczony stronie pozwanej w dniu 3 stycznia 2011 r, a zatem bieg odsetek rozpoczął się od dnia następnego tj. 4 stycznia 2011r.

W zakresie żądania powódki w części dotyczącej utraconych dochodów za lata 2011, 2012, 2013 wносиła ona o zasądzenie odsetek od wskazanych kwot począwszy od dnia 1 stycznia roku następnego, a Sąd Okręgowy powyższe stanowisko uwzględnił ustalając wysokości utraconych dochodów za lata 2011- 2013 odpowiednio w wysokości 9.078,30zł, 11.323,03zł i 10.986,22zł.

Sąd zasądził od pozwanego na rzecz A. S. zwrot kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego z urzędu przez adwokat M. C. w wysokości określonej w treści § 6 pkt. 7 i § 2 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na treści art. 100 k.p.c. uznając, iż zasady słuszności oraz charakter sprawy (określenie należnej powódce sumy odszkodowania zależało od oceny Sądu) uzasadniają obciążenie pozwanego całością kosztów procesu należnych powódce. Tym samym Sąd odstąpił od obciążania powódki kosztami zastępstwa procesowego sprawowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa w części dotyczącej cofniętego powództwa.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany Skarb Państwa zaskarżając wyrok w części, w zakresie pkt I, III i IV, i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1. Art. 363 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 156 ust. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami poprzez oparcie rozstrzygnięcia o operat szacunkowy wyceny nieruchomości sporządzony przez rzeczoznawcę K. B. w dniu 11 stycznia 2012 roku po upływie terminu 12 miesięcy od daty jego sporządzenia. Z zarzutem tym łączy się zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisu art. 417² § 2 k.c. w zw. z art. 363 § 1 i 2 k.c. poprzez uznanie, iż powódka wykazała szkodę co do wysokości na dzień wyrokowania;

2. art. 361 §1 k.c. w zw. z art. 417 § 2 k.c. i art. 424¹§1 k.p.c. poprzez ich łączne błędne zastosowanie, polegające na przyjęciu, że w sprawie został przesądzony związek przyczynowo - skutkowy o charakterze adekwatnym poprzez

stwierdzenie przez Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 11 grudnia 2008 roku niezgodności z prawem Wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006 roku w części dotyczącej A. S.,

3. art. 361 §1 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, polegające na uznaniu że pomiędzy wydaniem Wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006 roku w części dotyczącej A. S. a jej szkodą rzeczywistą, jak również szkodą w zakresie utraty całej dochodzonej w sprawie korzyści, zachodzi związek przyczynowo - skutkowy o charakterze adekwatnym, podczas gdy w zakresie szkody rzeczywistej związek ten nie nosi znamion związku, o którym mowa w art. 361 §1 k.c., a w zakresie utraty korzyści związek rodzący odpowiedzialność pozwanego zachodzi ewentualnie jedynie w części;

4. art. 362 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że powódka nie przyczyniła się do swojej szkody w zakresie szkody rzeczywistej jak i utraty korzyści w znacznej części;

5. art. 455 w zw. z art. 481 § 1 k.c. i art. 363 § 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż w przypadku zasądzenia odszkodowania, w wysokości ustalonej według cen z daty ustalenia odszkodowania, poszkodowanemu należą się odsetki od daty doręczenia odpisu pozwu pozwanemu, a nie od daty wyrokowania,

6. art. 100 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na obciążeniu pozwanego kosztami zastępstwa procesowego powódki sprawowanego z urzędu w sytuacji zasądzenia odszkodowania z odsetkami od dat wskazanych w pkt I tiret od pierwszego do czwartego wyroku, oraz poprzez nie rozdzielenie stosunkowe kosztów w związku z umorzeniem postępowania w części.

Pozwany wnosił o zmianę wyroku Sądu I instancji w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa w zakresie całej zasądzonej kwoty z odsetkami ustawowymi, oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu za I instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Ewentualnie o uchylenie wyroku Sądu I instancji w zaskarżonej części i przekazanie tej części sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

W każdym zaś razie o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Powódka wnosiła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów procesu w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja pozwanego nie kwestionuje ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego, tym samym ustalenia Sądu Okręgowego stanowią podstawę orzekania w sprawie także przez Sąd Apelacyjny. Zatem w zakresie ustaleń faktycznych dotyczących wartości gospodarstwa rolnego i dochodów utraconych przez powódkę Sąd Apelacyjny związany jest ustaleniami Sądu Okręgowego dokonanyymi w oparciu o przedstawione i niekwestionowane przez strony w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji opinie biegłych z zakresu szacowania wartości nieruchomości, ruchomości i dochodów jakie przynosiło gospodarstwo rolne powódki.

W postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji biegła K. B. składała opinie uzupełniającą na rozprawie w dniu 11 czerwca 2013r. [k. 449], po wydaniu której pozwany nie kwestionował opinii i nie wnosił o wydanie nowej opinii oświadczając na rozprawie z dnia 25 stycznia 2016r., że nie zgłasza wniosków dowodowych [k. 749]. Zatem na obecnym etapie brak jest podstaw do kwestionowania ustalonej przez Sąd Okręgowy wartości utraconych przez powódkę nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa. Z tych względów zarzut niewykazania przez powódkę wartości utraconego gospodarstwa nie jest uzasadniony, skoro szkoda przez Sąd ustalona została w oparciu o dowód z opinii biegłego, niezakwestionowany przed Sądem pierwszej instancji.

Nie są uzasadnione zarzuty apelacji dotyczące przyczynienia się powódki do powstania szkody. W tym zakresie pozwany ponawia zarzuty stawiane przed Sądem pierwszej instancji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zarzut przyczynienia się powódki do powstania szkody poprzez niezakwestionowanie wartości przedmiotu sporu w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym w sprawie przed Sądem Rejonowym w P. jest oczywiście nieuzasadniony także z tego względu [poza wskazanymi przez Sąd pierwszej instancji], że dotyczy zdarzeń sprzed wyrządzenia deliktu przez Skarb Państwa [wydania wyroku sprzecznego z prawem]. Jako taki nie pozostaje w związku przyczynowym ze szkodą. Kwestionowanie wartości sporu przez pozwanego jest jego prawem, a nie obowiązkiem. Badanie wartości przedmiotu sporu jest natomiast obowiązkiem Sądu rozstrzygającego sprawę. Skoro Sąd nie zakwestionował tej wartości, brak jest podstaw do obciążenia jakimikolwiek następstwami tego zaniechania powódki.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie ustalenia wartości przedmiotu sporu w sprawie cywilnej, w żaden sposób nie wpływa na wydanie orzeczenia merytorycznego w sprawie. Dotyczy kwestii formalnych i ma wpływ na właściwość Sądu i wysokość opłat sądowych. Prawomocne orzeczenie kończące merytorycznie spór w sprawie, musi być zgodne z obowiązującym prawem. Sprzeczność takiego orzeczenia z prawem stwierdzona prawomocnym wyrokiem w sprawie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przesądza o odpowiedzialności deliktowej Państwa. Do popełnienia deliktu dochodzi najpóźniej w momencie uprawomocnienia się orzeczenia sprzecznego z prawem. Późniejsze wydanie deklaratoryjnego orzeczenia stwierdzające niezgodność zaskarżonego orzeczenia z prawem stanowi jedynie warunek konieczny dochodzenia odszkodowania z tytułu deliktu, którego dopuścił się Sąd wydając orzeczenie niezgodne z prawem.

W tym stanie prawnym kwestia możliwości bądź niemożliwości zaskarżenia orzeczenia niezgodnego z prawem w trybie skargi kasacyjnej nie wpływa na ocenę czy delikt został popełniony czy nie. Dopuszczalność skargi kasacyjnej nie wynika jedynie z wartości przedmiotu sporu. Z tego względu automatyczne założenie, że gdyby wartość przedmiotu sporu w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym odpowiadała rzeczywistości, to skarga byłaby przyjęta do rozpoznania wcale nie jest oczywista. Z tych względów tak postawiony przez pozwanego zarzut przyczynienia się powódki do powstania szkody nie był uzasadniony. Ponadto skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia prawomocnego orzeczenia i już chociażby z tytułu „nadzwyczajności” tego środka, na powódkę nie może być przerzucany jakikolwiek dla niej skutek wydania przez Sąd Okręgowy w Radomiu prawomocnego wyroku sprzecznego z prawem.

Natomiast zarzut zaniechania wniesienia przez powódkę przeciwko ujawnionym w księdze wieczystej właścicielom nieruchomości nowego powództwa o ustalenie prawa własności w trybie art. 189 kpc, bądź nowego powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, jest nieuzasadniony ze względu na charakter orzeczenia przesądzającego o niezgodności orzeczenia z prawem i skutki jakie takie orzeczenie wywołuje.

W swoim uzasadnieniu Sąd Okręgowy przywołał stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2005 r., III BZP 1/05, z którego wynika, że uwzględnienie skargi polega na stwierdzeniu przez Sąd Najwyższy, że orzeczenie jest w zaskarżonym zakresie niezgodne z prawem (art. 424¹¹ § 2 KPC). Tylko w sytuacji, w której sprawa ze względu na osobę lub przedmiot nie podlegała orzecznictwu sądów w chwili orzekania, Sąd Najwyższy - stwierdzając niezgodność orzeczenia z prawem - uchyla zaskarżone orzeczenie oraz orzeczenie sądu pierwszej instancji i odrzuca pozew albo umarza postępowanie. Taka możliwość wynika z art. 424¹¹ § 3 KPC. (...)

Poza tym przypadkiem, w wyniku rozpoznania skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie mogą nastąpić żadne modyfikacje w zakresie zapadłego rozstrzygnięcia, niezgodnego z prawem.

Nie może ono w żadnym zakresie ulec merytorycznej zmianie polegającej na uwzględnieniu oddalonego żądania lub odwrotnie. Sytuacja procesowa stron zakończonego prawomocnie postępowania pozostaje niezmieniona i to różni tę skargę od skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania. Orzeczenie uwzględniające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia ma znaczenie wyłącznie dla ewentualnego przyszłego postępowania w sprawie o odszkodowanie przeciwko Skarbowi Państwa. Stanowi ono konieczny prejudykat na drodze

realizacji prawa podmiotowego do kompensacji szkody wyrządzonej przez Skarb Państwa. Prejudyk ten odnosi się do stwierdzenia deliktu (bezprawności). Poza tym stan prawny powstały, wywołany lub będący następstwem wydania orzeczenia sprzecznego z prawem nie ulega zmianie, a orzeczenie to obowiązuje w porządku prawnym.

Sąd Najwyższy stwierdził ostatecznie w uchwale, że powyższe prowadzi do wniosku o złożonym charakterze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jest to środek prawny służący kwestionowaniu orzeczenia (jego zgodności z prawem) i w tym jest on podobny do środków zaskarżenia. W istocie skarga ta służy jednak wyłącznie przesądzeniu jednej z przesłanek deliktowej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, a jej wniesienie nie może spowodować żadnych zmian w zaskarżonym orzeczeniu, ani jego uchylenia (poza wspomnianym wyżej wyjątkiem). Ta cecha odróżnia skargę od środków zaskarżenia. Skarga jest takim środkiem prawnym, który sytuuje się pomiędzy zakończonym prawomocnie postępowaniem a nowym postępowaniem, które ewentualnie toczy się będzie między jedną ze stron tego postępowania a Skarbem Państwa w sprawie o odszkodowanie. Niewątpliwie jednak celem wniesienia skargi jest przesądzenie istnienia przesłanki, o której mowa w art. 417¹ § 2 kc.

Skoro tak to brak jest podstaw do formułowania wobec powódki zarzutów dotyczących zaniechania wniesienia powództwa w trybie art. 189 kpc lub art. 10 ust. o kwih przeciwko aktualnym właścicielom nieruchomości. Jak wynika z przytoczonego wyżej stanowiska Sądu Najwyższego, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008r. w sprawie (...), stwierdzający, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006r. w części dotyczącej A. S. jest niezgodny z prawem nie eliminował tego wadliwego wyroku z obrotu prawnego, a jedynie przesądzał o odszkodowawczej odpowiedzialności Państwa z tytułu popełnionego deliktu.

Uzasadniony jest natomiast zarzut apelacji dotyczący uznania przez Sąd Okręgowy, że w wyniku uwzględnienia skargi przez Sąd Najwyższy w sprawie niezgodności z prawem wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006 roku w części dotyczącej A. S., został przesądzony związek przyczynowo - skutkowy o charakterze adekwatnym pomiędzy wydaniem tego wadliwego wyroku a szkodą jaką odniosła powódka.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego i doktryna są zgodne, że orzeczenie uwzględniające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia stanowi jedynie przesłankę konieczną dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa z tytułu popełnionego deliktu w przyszłym procesie odszkodowawczym. W tym przyszłym procesie odszkodowawczym Sąd rozpoznający sprawę bada wszystkie pozostałe przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, a więc wielkość szkody, która pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z deliktem polegającym na wydaniu orzeczenia sprzecznego z prawem. Nie bada natomiast bezprawności działania Państwa gdyż przesłanka ta przesądzona została właśnie w sprawie ze skargi na sprzeczność prawomocnego orzeczenia z prawem.

Wprawdzie z orzeczeń Sądu Najwyższego wynika również, że warunkiem formalnym skargi jest uprawdopodobnienie szkody wyrządzonej wskutek wydania orzeczenia sprzecznego z prawem, ale jest to wyłącznie wymóg formalny skargi. Warunek uprawdopodobnienia szkody zostaje spełniony gdy strona skarżąca złoży oświadczenie, że szkoda nastąpiła, wskazując jej rodzaj i rozmiar, a ponadto powoła lub przedstawi dowody lub inne środki uwiarygodniające jej twierdzenie (por. postanowienie SN z dnia 22 listopada 2005 r., I CNP 19/05, postanowienie SN z dnia 23 września 2005 r., III CNP 5/05 oraz postanowienie SN z dnia 11 sierpnia 2005 r., III CNP 4/05, OSNC 2006, nr 1, poz. 16).

Podnieść także należy, że skutkiem wydania orzeczenia sprzecznego z prawem może być również szkoda przyszła, która jeszcze nie zaistniała w dacie składania skargi (por. m. in. postanowienie SN z dnia 27 października 2005 r., V CNP 28/05). Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie służy bowiem zapobieganiu wyrządzeniu szkody, mogącej powstać na skutek jego wydania, lecz jest środkiem prawnym, który w razie jego uwzględnienia będzie stanowić podstawę wystąpienia z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa o naprawienie szkody wyrządzonej tym orzeczeniem (art. 417¹ § 2 kc).

Skoro zatem rodzaj i wielkość szkody określanej przez poszkodowanego nie muszą i czasami nawet nie mogą być precyzyjnie określone już w momencie składania skargi na niezgodność prawomocnego orzeczenia z prawem,

niesposób uznać aby orzeczenie stwierdzające niezgodność prawomocnego orzeczenia z prawem przesądzało o adekwatnym związku przyczynowym pomiędzy deliktem Państwa, a każdym rodzajem szkody definiowanym przez poszkodowanego w procesie odszkodowawczym. Dopiero ostateczne zdefiniowanie szkody przez poszkodowanego powoda w sprawie o odszkodowanie przeciwko Skarbowi Państwa pozwala badać czy pomiędzy deliktem Państwa a szkodą określoną przez powoda, zachodzi adekwatny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 kc.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, który jest Sądem merytorycznym, pomiędzy wydaniem przez Sąd Okręgowy w Radomiu w dniu 20 kwietnia 2006r., który uznany został za sprzeczny z prawem, a szkodą polegającą na utracie gospodarstwa i utracie dochodów z tego gospodarstwa przez A. S., zachodzi adekwatny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 kc. Szkada w postaci utraty dochodów z gospodarstwa jest szkodą pozostająca w adekwatnym związku przyczynowym z deliktem Państwa dopóty dopóki A. S. nie zostanie naprawiona szkoda polegająca na utracie gospodarstwa rolnego, czyli dopóty dopóki nie zostanie jej wypłacone odszkodowanie odpowiadające wartości gospodarstwa, które utraciła.

Dopiero w momencie uzyskania odszkodowania stanowiącego ekwiwalent pieniężny za gospodarstwo, które prowadziła powódka i które przynosiło jej stały dochód, przerwany będzie związek przyczynowy pomiędzy deliktem Państwa a szkodą w postaci corocznych dochodów za okres po wypłaceniu ekwiwalentu gospodarstwa w formie odszkodowania.

Wypłata odszkodowania przez Państwa odpowiadającego wartości gospodarstwa skutkować musi bowiem przyjęciem, że od tego momentu, powódka nie mogłaby osiągać dochodów z gospodarstwa, a w konsekwencji nie może dochodzić odszkodowania z tytułu utraconych dochodów, po dacie wypłacenia jej odszkodowania za gospodarstwo. Wypłata odszkodowania za utracone nieruchomości jest bowiem ekwiwalentem nieruchomości, które wchodziły w skład gospodarstwa, na których powódka prowadziła działalność gospodarczą.

Z tych względów w ocenie Sądu Apelacyjnego uzasadnione jest żądanie odszkodowania za utracone przez powódkę dochody za cały okres uwzględniony w wyroku, gdyż powódka do chwili obecnej nie uzyskała ekwiwalentu odszkodowawczego za utracone nieruchomości.

Nie pozostaje natomiast w adekwatnym związku przyczynowym z wydaniem sprzecznego z prawem wyroku przez Sąd Okręgowy w Radomiu szkoda polegająca na utracie maszyn rolniczych.

Wyrok Sądu Okręgowego w Radomiu zapadł w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym i ze swej istoty mógł dotyczyć wyłącznie nieruchomości wchodzących w skład tego gospodarstwa. W żadnym razie nie dotyczył ruchomości znajdujących się w gospodarstwie i nie przesądzał o ich własności. Nie nakazywał również powódce wydania komukolwiek ruchomości, w których posiadaniu była. Natomiast umowa, na podstawie której nabyła gospodarstwo rolne oceniona została za nieważną jedynie przesłankowo w sprawie, w której zapadł wyrok sprzeczny z prawem. W następstwie wydania wyroku przez Sąd Okręgowy w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006r. powódka wykreślona została z ksiąg wieczystych jako właścicielka i w konsekwencji utraciła własność nieruchomości. Jeżeli zatem powódka wydała maszyny rolnicze osobom wpisanym w jej miejsce w księgach wieczystych, to wydanie to nie pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z wyrokiem Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 20 kwietnia 2006r., gdyż wyrok ten nie nakładał na powódkę takiego obowiązku.

Nie jest uzasadniony zarzut apelacji dotyczący naruszenia art. 455 w zw. z art. 481 § 1 k.c. i art. 363 § 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, iż w przypadku zasądzenia odszkodowania, w wysokości ustalonej według cen z daty ustalenia odszkodowania, poszkodowanemu należą się odsetki od daty doręczenia odpisu pozwu pozwanemu, a nie od daty wyrokowania. W wyroku z dnia 8 lutego 2012r., sygn. sprawy V CSK57/11 [Lex 1147804] Sąd Najwyższy stwierdził, że odsetki od zasądzonej kwoty odszkodowania należą się poszkodowanemu już od chwili zgłoszenia roszczenia o zapłatę odszkodowania. W dacie zgłoszenia roszczenia obowiązek spełnienia świadczenia odszkodowawczego zgodnie z art. 455 k.c., staje się wymagalny. Rozmiar szkody, a tym samym wysokość zgłoszonego żądania podlega weryfikacji w toku procesu, nie zmienia to jednak faktu, że chodzi o weryfikację roszczenia wymagalnego już w dacie zgłoszenia, a nie dopiero w dacie sprecyzowania kwoty i przedstawienia dowodów. Jeżeli po weryfikacji okaże się, że ustalona kwota odszkodowania nie przekracza wysokości kwoty żądanej już wcześniej, nie

ma przeszkód do zasądzenia odsetek od tej wcześniejszej daty. Powódka po wydaniu w sprawie opinii przez biegłych szacujących wartość szkody, ostatecznie sprecyzowała roszczenie dokonując jego obniżenia w stosunku do pierwotnie dochodzonego. Zatem zarzut wadliwie zasądzonych odsetek nie jest uzasadniony.

Nie jest również uzasadniony zarzut wadliwego rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Sąd Apelacyjny w całości przyjmuje za własną argumentację Sądu Okręgowego polegającą na uznaniu, że obciążenie powódki kosztami procesu w zakresie w jakim cofnęła powództwo byłoby niesłuszne z tego względu, że dla ustalenia wartości szkody koniecznym było wydanie opinii przez biegłych, a powódka przed sprawą nie mogła mieć pełnej wiedzy w tym przedmiocie. Ponadto odpowiedzialność pozwanego wynika z deliktu polegającego na pozbawieniu powódki własności nieruchomości, co ostatecznie skutkowało pozbawieniem jej gospodarstwa rolnego i dochodów z tego gospodarstwa. Z tych względów obciążanie powódki kosztami procesu na rzecz powoda w zakresie cofniętego powództwa byłoby niesprawiedliwe i niesłuszne.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok w pkt I przez obniżenie zasądzonej kwoty odszkodowania z 397 923,60zł do kwoty 394 840,60zł, czyli o kwotę stanowiącą równowartość maszyn rolniczych. W tym bowiem zakresie nie ma związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 kc pomiędzy wydaniem przez Sąd Okręgowy wyroku sprzecznego z prawem, a szkodą powódki polegającą na utracie maszyn.

W konsekwencji Sąd obniżył także kwotę 366 536,05zł, od której Sąd pierwszej instancji zasądził odsetki od dnia 4 stycznia 2011r. o kwotę odpowiadającą wartości maszyn, czyli do kwoty 363 453,05zł.

W pozostałej części Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako bezzasadną.

Z uwagi na to, że wyrok Sądu pierwszej instancji został zmieniony w niewielkim zakresie [mniej niż 1%] zasądzonej kwoty, Sąd Apelacyjny zasądził od pozwanego na rzecz powódki koszty procesu w postępowaniu apelacyjnym odpowiadające wynagrodzeniu jej pełnomocnika w kwocie 10800zł, zgodnie ze stawką wynikającą z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 i w zw. z § 23 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.